

Stručni članak

Primljeno 25.6.2020, prihvaćeno za objavljivanje 15.10.2020.

Doc. dr. hfz. Safet Husejnović

Islamski pedagoški fakultet Univerziteta u Zenici

safethus@hotmail.com

TEFSIRSKE I KIRA'ETSKE IMPLIKACIJE 233. AJETA SURE EL-BEKARE

Sažetak

Islam naglašava važnost bračne zajednice i ona je preduvjet za formiranje zdrave porodice, a porodica je osnova, stub, temelj svakog društva. Zato brak u islamu ima posebno mjesto. Međutim, brak može biti izložen i raznim izazovima i iskušenjima što, u konačnici, može narušiti odnose unutar bračne zajednice. Nažalost, živimo u vremenu kada su razvodi braka sve učestaliji. Posebno zabrinjava odnos vjernika i vjernica prema propisima u vezi s razvodom braka. Dosta je muškaraca i žena koji nakon nesuglasica u braku zanemaruju šerijatske propise i čine nepravdu i bračnom partneru i djeci.

Kira'eti kao objavljena komponenta kur'anskog govora odigrali su važnu ulogu u teorijskoj konkretizaciji šerijatskih normi sadržani u tekstu Kur'ana. Također, imali su veliki utjecaj na uspostavljanje metodološko-pravnih principa pomoću kojih su oni derivirani.

Iako se po formi razlikuju, kira'eti su u suštini čvrsto povezani, što ukazuje na njihov jedinstven izvor i porijeklo. Bez kontradiktornosti i isključivosti, kira'eti jedan drugog argumentiraju, pojašnjavaju i tumače, što može imati veliki značaj, posebno za komentatore Kur'ana i islamske pravnike koji iz njih izvode konkretne šerijatske propise.

Ovo je pokušaj da se kratkim osvrtom na 233. ajet sure El-Bekare i kira'etske verzije koje se primjenjuju prilikom njegovog učenja, čitaoci upoznaju s ovim aspektom tumačenja kur'anskog teksta i razumijevanja Božijeg govora.

Ključne riječi: Kur'an, kira'eti, suprug, supruga, roditelji, djeca, dojenče, rodbina.

Uvod

Pojam *er-rida'*, odnosno *er-reda'* u arapskom jeziku označava dojenje, odnosno pijeње mlijeka iz prsa. U šerijatu taj pojam označava sisanje mlijeka iz grudi žene. Isti šerijatskopravni tretman kao dojenje ima i ulijevanje mlijeka u grlo (*el-vedžur*) ili njegovo ušmrkivanje u svrhu liječenja (*es-se'ut*) (Tuhmaz, 2002. II/164). Dojenje, kao univerzalna pojava, prisutna je u svim prošlim i sadašnjim kulturama i religijama. Dojenje je egzistencijalna potreba i pravo novorođenčeta. Prema pravilima šerijata, uloga dojenja prvenstveno treba pripasti majci, ali u slučaju spriječenosti preporuka je naći alternativno rješenje, odnosno dojilju. Svakako, propisi o dojenju derivirani su iz Božije Objave Kur'ana i predaja Allahovog poslanika Muhameda, s.a.v.s.

Uzvišeni Allah kaže:

وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنَّمَّ الرِّضَاعَةَ عَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ ۖ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا ۚ لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَالِدِهِ ۚ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ ۗ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا ۗ وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتَرْضِعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا بِالْمَعْرُوفِ ۗ وَأَتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

Majke neka doje djecu svoju pune dvije godine onima koji žele da dojenje potpuno bude. Otac djeteta je dužan da ih prema svojoj mogućnosti hrani i odijeva. Niko neka se ne zadužuje iznad mogućnosti svojih: majka ne smije da trpi štetu zbog djeteta svoga, a ni otac zbog svoga djeteta. I nasljednik je dužan sve to. Ako njih dvoje na lijep način i sporazumno odluče da dijete odbiju, to nije grijeh. A ako zaželite da djeci svojoj dojilje nađete nije vam grijeh kada predate ono što na lijep način hoćete dati. Allaha se bojte i znajte da Allah dobro vidi ono što radite. (El-Bekare, 233).

Ovo nije analiza, već kratki komentar 233. ajeta sure *El-Bekare* s ciljem skretanja pažnje na kira'etske varijante i šerijatskopravne propise koji proističu iz njih.

Uzvišeni Allah upućuje majke da svoju djecu doje puni period dojenja, a to je dvije godine, te da nakon toga nema potrebe za dojenjem. O tome govore riječi: „...ako žele da dojenje bude potpuno.“

Većina islamskih učenjaka smatra da srodstvo po mlijeku nastaje samo ukoliko je dijete mlađe od dvije godine i, po njima,

dijete koje ima više od dvije godine ne postaje brat ili sestra po mlijeku dojiljinom djetetu.

Et-Tirmizi navodi predaju od Umme Seleme koja kaže: Allahov poslanik, s.a.v.s., je rekao: „Dojenje kojim se stječe srodstvo po mlijeku samo je ono kojim se zasiti iz dojke u razdoblju prije odbijanja”.¹ (Et-Tirmizi, IV/263) Stav u vezi s tim da se dojenje ne odražava na srodstvo nakon što dijete napuni dvije godine prenosi se od Alija, Ibn 'Abbasa, Ibn Mes'uda, Džabira, Ebu Hurejre, Ibn Omera, Umme Seleme, Seid b. Musejbeba, 'Ata'e i većine učenjaka. To je i mišljenje Šafije, Ahmeda, Ishaka, Sevrija, Ebu Jusufa, Muhammeda i Malika – u jednoj verziji. (El-Džeziri, 2003: IV/235-237) Malik kaže: „Ako se dijete odbije prije dvije godine, pa ga žena doji nakon odbijanja, to se ne uzima u obzir, budući da mu je to kao hrana.” (Malik, 1985: II/603). Od Omera i Alije prenosi se riječi: „Nema dojenja poslije odbijanja!” Pretpostavka je da oni ovdje misle na period od dvije godine. Većina učenjaka kaže: „Bez obzira da li bilo odbijeno ili ne”, a pretpostavlja se da misle na sam čin, kao što kaže Malik. Uporište za svoj stav oni nalaze u riječima Uzvišenog Allaha: *I odbija ga u toku dvije godine, pa nek bude zahvalan Meni (Lukman, 14)*.

Mišljenje Aise, r.a., da dojenje djeteta koje ima više od dvije godine utiče na srodstvo po mlijeku dokazuje se predajom Salima, roba Ebu Huzejfinog. Naime, Allahov poslanik, s.a.v.s., naredio je Ebu Huzejfinoj supruzi da zadoji Salima, iako više nije bio mali, pa je on, nakon toga, slobodno ulazio u njihovu kuću. (Muslim, 2008:II/454). Međutim, druge Vjerovjesnikove, s.a.v.s., supruge smatrale su to posebnim slučajem.

Otac djeteta je dužan da ih, prema svojoj mogućnosti, hrani i odijeva. Očevi djece dužni su da uzorno izdržavaju majke svoje djece i da im osiguraju odjeću u skladu s običajima mjesta u kojem žive. Oni to treba da izvršavaju u skladu s mogućnostima, bez pretjerivanja ili škrtarenja. Uzvišeni Allah kaže: Neka imućni prema bogatstvu svome troši, a onaj koji je u oskudici, prema tome koliko mu je Allah dao, jer Allah nikog ne zadužuje više nego što mu je dao. Allah će sigurno poslije tegobe last dati (Et-Talak, 7).

¹ Ovo je *hasen-sahih* hadis.

Ed-Dahhak kaže: „Ako čovjek pusti suprugu, a s njom ima dijete koje ona doji, on je dužan izdržavati je i odijevati na uzoran način“.

Majka ne smije nanijeti štetu zbog djeteta svoga, tj. tako što će ga odvojiti od sebe kako bi nanijela štetu njegovom ocu koji će ga odgajati. Ona, naime, nema pravo odvajati ga od sebe dok mu ne da mlijeko, bez kojeg, uglavnom, ono ne može da živi. Tek nakon toga ga, ukoliko želi, može od sebe odvojiti, s tim da ne učini štetu njegovom ocu. Otac, također, nema pravo da oduzme dijete od majke kako bi joj nanio štetu. Allah Uzvišeni veli: *...a ni otac zbog svog djeteta...*, tj. ni on neka ne uzima dijete od nje kako bi joj štetu nanio. To navode grupa tabi'ina i neki drugi učenjaci. (El-Kurtubi, 1996: III/168-169).

Nasljednik ima slične obaveze. Obaveze nasljednika u vezi s troškovima majke djeteta slične su obavezama koje ima njegov otac. Naime, nasljednik treba da ispuni sva prava koja joj pripadaju i ne smije joj nanijeti nikakvu štetu. To je mišljenje većine i njega, kao argument, navode i sljedbenici Ebu Hanife i Ibn Hanbela. Učenjaci koji slijede te dvije pravne škole smatraju da su i rođaci obavezni da jedni druge izdržavaju. Takav stav prenosi se i od Omera b. el-Hattaba i većine pripadnika prvih generacija (selef). Tom mišljenju daje se prednost i na osnovu hadisa koji Semure prenosi direktno od Poslanika, s.a.v.s., gdje se kaže: "Ko bude imao kao roba bližeg rođaka – mahrema, dužan je osloboditi ga." (Et-Tirmizi, III/39).

Ako njih dvoje na lijep način i sporazumno odluče da dijete odbiju, to nije grijeh. To znači, ako su oni saglasni da dijete prestane dojeti prije nego što napuni dvije godine jer smatraju da je u tome njegovo dobro. Tada to nije grijeh. U vezi s tim, dakle, potrebna je saglasnost oba roditelja. To je alternativno rješenje za dijete, odnosno obaveza da se štiti njegov interes kao vid Allahove milosti prema Njegovim robovima. Allah upozorava roditelje i upućuje ih da vode računa o svojim interesima kao i interesima djeteta, rekavši: *A ako vam djecu doje, onda im dajte zasluženu nagradu sporazumijevajući se međusobno na lijep način. A ako nastanu razmirice, u tom slučaju će druga dijete dojeti* (Et-Talak, 6).

A ako zaželite da djeci svojoj dojilje nađete – pa, nije grijeh kad od srca ono što ste naumili dadete. Ako se oni slože da otac od dojilje uzme dijete zbog određenog razloga, nema smetnje do on

dojilji, na lijep način, da naknadu za njen dotadašnji trud, u skladu s lijepim ophođenjem.

Allaha se bojte u svakoj situaciji. I znajte da Allah dobro vidi ono što radite. Ovim se želi kazati da se od Njega ništa ne može sakriti. (Ibn Kesir: 155-156).

Zabrana nanošenja međusobne štete razvedenih roditelja putem dojenčeta

Kada je riječ o čitanju kur'anskog izraza لَا تُضَارُّ – *La tudarre*, evidentirane su ove kira'etske verzije:

1. لَا تُضَارُّ – *La tudarru*, s *dammom* na geminiranom konsonantu *ra*, prema predaji Ibn Kesira, Ebu 'Amra, Jakuba, 'Asima i El-Kisa'ija. (Sejjib, 2008: 191).
2. لَا تُضَارُّ – *La tudarre*, s *fathom* na geminiranom konsonantu *ra*, prema predaji ostalih imama u kira'etu. (Ibn Zendžele, 1997: II/136).
3. Prenosi se od Omera b. el-Hattaba da je čitao لَا تَضَارُّ – *La tudarere*, s dva konsonanta *ra*; prvi od njih je s *fathom*. (Ibn 'Atijje, 2010: II/295).² Ebu Džafar b. el-Ka'ka' je čitao: تَضَارُّ – *Tudar*, sa *sukunom* na konsonantu *ra* i bez udvajanja... Od Ebu Džafera se prenosi: sa *sukunom* i geminacijom na konsonantu *ra*. Ibn 'Abbas i El-Hasan su čitali: لَا تَضَارُّ – *La tudarir* s *kasrom* na prvom konsonantu *ra*. (El-Kurtubi, 1996: III/168).

وروي عن عمر بن الخطاب رضي الله عنه أنه قرأ " لا تضارر " براءين الأولى مفتوحة . وقرأ أبو جعفر بن القعقاع " تضار " بإسكان الراء وتخفيفها . وروي عن ابن عباس والحسن " لا تضارر " بكسر الراء الأولى .

Zastupnici prvog kira'eta smatraju da je kur'anski izraz لَا تُضَارُّ – *La tudarru* u značenju izjavne rečenice koja ima strukturalno značenje. Naime, ne bi trebalo da žena zahtijeva veliku naknadu na ime dojenja djeteta od muža od kojeg se razvela. Uvjetovanjem materijalne koristi gubi se osjećaj majčinskog zadovoljstva u

² Ovaj kira'et nije autentičan.

dojenju, što negativno djeluje i na dojenče. Ovim kira'etom aludira se na *hukmu tekvini* – prirodni propis. (Sejjib, 2008: 192).

Na osnovu drugog kira'eta kur'anski pojam لَا تُضَارُّ – *La tudarre* ima funkciju zabrane. U osnovi ovog izraza *La tudarre* nalaze se dva konsonanta *ra* لَا تُضَارُّ – *La tudarer*, pa se prvi konsonant *ra* asimilirao u drugi. Drugi konsonant *ra* čita se s *fathom*, zbog spajanja dva *sukuna*. Hasan el-Basri, Ibn Mas'ud i Omer b. el-Hattab čitali su bez asimilacije konsonanta *ra* لَا تُضَارُّ – *La tudarer*. (El-Kurtubi, 1996: III/167).

Drugi kira'et sadrži *hukmu taklifi* – *obavezujući propis*, tj. zabranu nanošenja štete bivšem mužu, ocu djeteta. Međutim, detaljnom analizom može se zaključiti da mnoge izjavne rečenice mogu uključivati obavezujuće propise. Allah, dž.š., veli:

وَالْمُطَلَّاتُ يَرْجِعْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ – *Raspuštenice neka čekaju tri mjesečna pranja* (El-Bekare, 228). Ovo je izjavna rečenica koja sadrži naredbu izvršenja propisa, pa bi imala značenje: أَيُّهَا الْمُطَلَّاتُ تَرْجِعْنَ – "O, vi raspuštenice, čekajte istek 'iddeta".³ (El-Kurtubi, 1996: III/167) Slično tome su i riječi Uzvišenog: لَا تَظْلُمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ – *Nećete nikoga oštetiti, niti ćete oštećeni biti* (El-Bekare, 279). لَا تَظْلُمُوا وَلَا تُظْلَمُوا – "Ne činite štetu i ne smije vam se činiti šteta." (El-Kurtubi, 1996: III/170).

Može se zaključiti da se nanošenje štete, i po jednom i po drugom kira'etu ovog ajeta, zabranjuje, s tim da kira'et u akuzativu sadrži jasnu zabranu, a kira'et u nominativu implicira zabranu po značenju. Također, kira'et u nominativu daje novo značenje, a to je pokretanje humanog impulsa u ženi koja prevazilazi razmirice uzrokovane razvodom braka. Postupajući na taj način ona štiti sebe i dojenče i izbjegava ciljano nanošenje štete razvedenom mužu. Dakle, nema kontradiktornosti između spomenuta dva kira'eta, nego se oni upotpunjuju, što ukazuje na plemenite intencije šerijatskog zakona.

³ 'Iddet je poslijerazvodni priček, koji traje tri mjesečna pranja.

Izdržavanje rodbine

I nasljednik je dužan sve to (El-Bekare, 233). وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ

U vezi s čitanjem spomenutog dijela ajeta zabilježene su ove kira'etske verzije:

1. Abdullah b. Mes'ud je čitao: وَعَلَى الْوَارِثِ ذِي الرَّحِمِ الْمُحَرَّمَ مِثْلُ ذَلِكَ – *I nasljednik je dužan prema rodbini s kojom ne može sklopiti brak sve to.* Dodatak je ذِي الرَّحِمِ الْمُحَرَّمَ – „Rodbina s kojom se ne može sklopiti brak“. To je šazz – neautentičan kira'et koji se ne slaže s Osmanovom ortografijom (Eš-Ševkani: III/350).
2. Drugi su čitali: وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ – *I nasljednik je dužan sve to, bez spomenutog dodatka, u skladu mushafskom ortografijom.* (Sejjib, 2008: 237-239).

قرأ عبد الله بن مسعود وَعَلَى الْوَارِثِ ذِي الرَّحِمِ الْمُحَرَّمَ مِثْلُ ذَلِكَ بزيادة الرَّحِمِ الْمُحَرَّمَ وهي قراءة شاذة لعدم ورودها في المصحف العثماني. وقرأ الجمهور وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ بدون هذه الزيادة تبعا لرسم المصحف.

Islamski pravnici nemaju jedinstven stav u vezi s pitanjem izdržavanja rodbine.

– Pravnici hanefijske škole smatraju da se rodbina koju treba izdržavati određuje po *mahramijjatu*, tj. po zabrani stupanja u brak. Znači, dužnost je svakom muslimanu koji ispunjava uvjete za to da izdržava rodbinu s kojom ne može i ne smije sklopiti brak. Daljnju rodbinu s kojom može sklopiti brak nije dužan da izdržava, ali je dužan da je pazi i pomaže u granicama mogućnosti. Za potvrdu svog mišljenja navode kira'et Abdullaha b. Mes'uda: وَعَلَى الْوَارِثِ ذِي الرَّحِمِ الْمُحَرَّمَ مِثْلُ ذَلِكَ – *I nasljednik je dužan prema rodbini s kojom ne može sklopiti brak sve to.* (El-Džessas, 1997: II/109).

– Pravnici malikijske škole smatraju da u rodbinu koju treba izdržavati spadaju samo roditelji i djeca. Naime, roditelji su dužni izdržavati siromašnu djecu ili onu koja nisu u mogućnosti da osiguraju osnovne životne potrepštine, kao što je i djeci, ukoliko su imućna, dužnost da izdržavaju roditelje koji su siromašni. (El-Kurtubi, 1996: III/168).

– Pravnici šafijske škole smatraju da je uzlazna rodbinska linija: očevi, djedovi, pradjedovi, majke, nane i pranane dužna da izdržava silaznu rodbinsku liniju: djeca, unuci, praunuci, itd., kao

što je i dužnost silazne rodbinske linije da izdržava uzlaznu rodbinsku liniju. (Ibn 'Arebi, I/205).

– Pravnici hanbelijske škole smatraju da je obaveza izdržavati svu daljnju i bližnju rodbinu ukoliko se za to osiguraju uslovi. Po tom mišljenju, svakom ko je nasljednik nemoćnog i siromašnog muslimana, bio on bližnja ili daljna rodbina, dužnost je da ga izdržava ukoliko se ukaže potreba za tim. Po njima, prava u islamu su uzajamna, uz dobit ide i šteta (*el-gurumu bil-gunumi*) i, u krajnem slučaju, sistem nasljedstva obuhvata svu rodbinu. (Ibn Kuddame, 1972: V/585).

– Pravnici malikijske škole ne podržavaju izdržavanje šire rodbine, a po mišljenju pravnik hanbelijske škole treba izdržavati bližnju i daljnju rodbinu ukoliko postoje uslovi za to. Stav pravnik hanefijske i šafijske škole je da se obaveza izdržavanja odnosi na bližnju ili veći dio bližnje rodbine.

U većini muslimanskih zemalja primjenjuje se hanefijski mezheb kada je u pitanju islamski solidarni sistem, dok se hanbelijski primjenjuje samo u Saudijskoj Arabiji. Smatramo da prednost treba dati mišljenju pravnik hanbelijske škole. Razlog je u tome što hanbelijski mezheb obuhvata svu rodbinu. To generalno pravilo primjenjuje se unutar porodice, pa analogno tome, treba da se primijeni i na svu rodbinu (Topoljak, 2010: 76).

Zaključak

Izučavanje i tumačenje Kur'ana počelo je njegovim objavljivanjem, s primarnim ciljem razumijevanja značenja, smisla i poruke kur'anskog teksta, odnosno dosezanja, intelektualnim i duhovnim naporima, skrivenih riznica njegovih mudrosti. U islamskom pravu tefsir i kira'eti odigrali su odlučujuću ulogu u teorijskoj konkretizaciji šerijatskih normi sadržanih u tekstu Kur'ana, kao i u uspostavljanju metodološko-pravnih principa pomoću kojih su oni derivirani.

U ovom kratkom komentaru 233. ajeta sure *El-Bekare* posebna pažnja data je različitim kira'etskim varijantama i izvođenju šerijatskih propisa iz tih kira'etskih verzija. Zaključak je da je saobražavanje različitih kira'eta zahtjevima kur'anske poruke i praktične primjene, koliko god je to moguće, uputnije od svođenja na značenje samo jednog kira'eta, jer se korištenjem više kira'eta

može proširiti značenje, kao što je obrazloženo u dijelu kur'anskog ajeta: *Majka ne smije da trpi štetu zbog djeteta svoga, a ni otac zbog svoga djeteta*. Dakle, ajetom se zabranjuje da razvedeni roditelji posredstvom dojenčeta nanose štetu jedno drugom – i jednim i drugim kira'etom – s tim da kira'et u akuzativu sadrži jasnu zabranu, a kira'et u nominativu implicira zabranu po značenju. Također, kira'et u nominativu daje novo značenje, a to je pokretanje humanog impulsa žene koja prevazilazi razmirice uzrokovane razvodom braka. Postupajući na taj način žena štiti sebe i dojenče i izbjegava ciljano nanošenje štete razvedenom mužu.

Sažetim komentarem 233. ajeta sure *El-Bekare* upoznali smo se sa tefsirskim i kira'etskim implikacijama koje proističu iz navedenog ajeta. Također, došli smo do zaključka da su kira'eti veliko bogatstvo i blagodat u razumijevanju kur'anskog teksta.

Literatura

- Bazul, M. S. (1412/1413). *El-Kira'at ve eseruha fit-tefsir ve'l-ahkam*. Rijad: Daru'l-hidžr.
- Ebu Hajjan, M. J. (1403.h). *El-Bahru'l-muhit*. Bejrut: Daru'l-fikr.
- El-Buhari, M. I. (2008). *Buharijina zbirka hadisa-Sahihu'l-Buhari* (prijevod Hasan Škapur i grupa autora) Sarajevo: Visoki Saudijski komitet.
- El-Džessas, A. A. (1997). *Ahkamu'l-Kur'an*. Bejrut: Daru'l-kitabu'l-'arebijja.
- El-Džeziri, A. (2003). *El-fikhu 'alel-mezahibil-erbe'a*, Bejrut: Darul-kutubul-'ilmijje.
- El-Kurtubi, M. A. (1996). *El-Džami'a li ahkami'l-Kur'an*. Kairo: Daru'l-hadis.
- En-Nesa'i, Š. A. (bez god. izdanja). *Sunen en-Nesa'i*, Kairo: Darur-rejjan.
- Eš-Ševkani, M. A. (bez god. izdanja). *Fethu'l-kadir*. Bejrut: Daru'l-ma'rife.
- Et-Taberi, M. Dž. (1992). *Džami'u'l-bejan fi ulumi'l-Kur'an*. Bejrut: Daru'l-kutubu'l-ilmijje.
- Et-Tirmizi, I. M. (bez god. izdanja). *El-Džami'us-sahih*, Bejrut: Daru ihjaut-turasu'l-arebi.

- Ibn 'Arebi, A. M. (bez god. izdanja). *Ahkamul-Kur'an*, Bejrut: Darul-ma'rife.
- Ibn 'Atije, M. A. (2010). *El-Muharreru'l-vedžiz fi tefsir'l-kitabi'l-aziz*. Bejrut: Dar Ibn Hazm.
- Ibn Kesir, I. E. (2002). *Tefsir Ibn Kesir*, (grupa prevodilaca) Sarajevo: Visoki saudijski komitet za pomoć BiH.
- Ibn Kuddame, M. (1972). *El-Mugni fil-fikh*, Bejrut: Darul-kitabul-'arebijj.
- Ibn Zendže, A. M. (1997). *Hudždžetu'l-kira'at*. Bejrut: Muessesetur-risale.
- Korkut, B. (1978). *Prevod Kur'ana*. Sarajevo: Starješinstvo IZ-e za Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku i Sloveniju.
- Malik, E. (1985) *Muvetta'*, Kuvajt: Dar ihjaut-turasil-'arebijj.
- Muslim, N. A. (1998). *Sahih Muslim*, Rijad: Daru's-selam.
- Sejjid, H. (2008). *El-Kira'at el-Kur'anijje ve eseruha fi ihtilafi el-ahkam el-fikhijje*. Bejrut: Dar Ibn Hazm.
- Topoljak, S. (2010). *Socijalne kategorije ljudi u svjetlu islamskog učenja i pedagogije*. Novi Pazar: El-Kelime.
- Tuhmaz, M. A. (2002). *Hanefijski fikh u novom ruhu*, (prijevod Zuhdija Hasanović i grupa autora) Sarajevo: Bemust.

TAFSIR AND QIRA'AT IMPLICATIONS OF THE 233rd AYAT OF SURAH AL-BEQARAH

Safet Husejnović, PhD

Abstract

Islam emphasizes the importance of marriage which is a prerequisite for forming a healthy family which, then, presents the foundation, the pillar, the basis of every society. Thus, marriage has a special place in Islam. However, it can also be exposed to various challenges and temptations which, ultimately, can disrupt relationships within the marriage. Unfortunately, we live in an age when divorces are becoming more and more common. Of particular concern is the attitude of believers towards divorce regulations. There are numerous men and women who, after marital disagreements, disregard the Shariah law and do injustice to both the spouse and the children.

Qira'ats, as a published component of the Qur'anic text, played an important role in the theoretical specification of the Shariah norms contained in the text of the Qur'an. Also, they had a great influence on the establishment of methodological and legal principles by which they were derived.

Although they differ in form, qira'ats are essentially tightly connected, which indicates their unique source and origin. Without contradiction and exclusivity, qira'ats support, clarify and interpret one another, which can be of great importance, especially for commentators on the Qur'an and Islamic jurists who derive specific Shariah regulations from them.

This is an attempt to acquaint readers with this aspect of the interpretation of the Qur'anic text and the understanding of the God's messages by briefly reviewing the 233rd ayat of Surah Al-Baqarah and the qira'at versions applied in its teaching.

Ključne riječi: the Qur'an, qira'ats, husband, wife, parents, children, infant, relatives

د. صفت حسينوفنش ، كلية التربية الإسلامية، جامعة زينتسا

أثر القراءات في قراءة الآية 233 من سورة البقرة وتفسيرها

الملخص

يؤكد الإسلام على أهمية العلاقة الزوجية وهي شرط أساسي في تكوين الأسرة السليمة، والتي هي عماد كل مجتمع وأساسه. ومن أجل ذلك يتمتع الزواج في الإسلام بمكانة متميزة. وعلى الرغم من ذلك فإن الزواج قد يتعرض لتحديات عديدة ومشاكل مختلفة مما قد يؤدي إلى تفكك العلاقات الزوجية في إطار الأسرة. وللأسف الشديد فإنه في الوقت الحاضر قد بات الطلاق ظاهرة متفاقمة. ومما يثير القلق على وجه الخصوص تعامل المسلم والمسلمة مع أحكام الطلاق. فمن الملاحظ ارتفاع أعداد الرجال والنساء الذين يتجاهلون الأحكام الشرعية بعد ظهور الخلافات الزوجية مما يؤدي إلى أن يظلم أحد الشريكين الآخر في الحياة الزوجية وأن يُظلم الأطفال .

إن القراءات بصفتها عنصراً توقيفياً من عناصر القرآن الكريم لها دور هام في التقديم النظري للأحكام الشرعية الواردة في النص القرآني. إضافة إلى هذا فقد كان لها دور كبير في تكوين المبادئ المنهجية الشرعية التي اشتقت على أساس تلك القراءات.

وإنه على الرغم من وجود فروق شكلية بين القراءات القرآنية المتواترة فإنها مترابطة ترابطاً وثيقاً، مما يدل على وحدة أصلها ومصدرها. ومن المهم في هذا الصدد التأكيد على أن القراءات القرآنية لا تنفي أو تتعارض فيما بينها، بل كل واحدة تمثل دليلاً على ما ورد في الأخرى وتشرحها وتساهم في تفسير معانيها، مما بإمكانه أن يمثل أهمية خاصة لمفسي القرآن والفقهاء الذين يستندون إليها في استنباط الأحكام الشرعية. وعليه في هذا البحث سنستعرض القراءات القرآنية للآية 233 من سورة البقرة كي نعرف القارئ بهذا المنحى في تفسير كلام الله وفهمه.

الكلمات الأساسية: القرآن، القراءات القرآنية، الزوج، الزوجة، الوالدان، الأولاد، الرضيع، الأقارب.